

DE GEBOREN RUMSTENAAR PIETER FRANS DE NOTER STADSBOUWMEESTER VAN MECHELEN (1748 - 1830)

In ons jaarboek 2001 publiceerden we de lijst van de gekochte Mechelse poorters afkomstig uit Rumst (Swenden, 2001).

Onder nr. 5481 vermeldt Marcel Kocken (Kocken, 1975), een Adriaan Guilelmus De Noter, zoon van Guilliam De Noter en van Maria Joanna Van Breedam, 30 jaar oud, van Rumst afkomstig en ingeschreven op 25 okt. 1740 in de lijst der gekochte poorters van Mechelen.

In de oude doopregisters van Rumst (Van Reeth, s.a.) vinden we Adriaan Guillelmus weer als zesde in de rij der kinderen De Noter - Van Breedam. Over de geschiedenis van de familie De Noter te Rumst kan u lezen in de bijdrage "De familie De Noter te Rumst en aanpalende gemeenten" in de 18de eeuw (Reusens & De Loenen, 2002) elders in dit jaarboek.

Onze **Pieter Frans**, over wie dit artikel, is de zoon van Corneel De Noter en Maria Drossaert, het voorlaatste kind in de rij, dit volgens het reeds vermeld registers van E. Van Reeth. Corneel was de broer van genoemde Adriaen Guillelmus.

* * *

In zijn jonge jaren werkte Pieter Frans met zijn vader in de schrijnwerkerij en leerde er de stiel. In 1776 huwde hij met Anna Maria Storms, dochter van een bekende Walemse familie. Het jonge gezin nam zijn intrek in het hoekhuis aan de brug, de Gulden Bargie. Waar het precies gestaan heeft, valt niet meer uit te maken. Twee wereldoorlogen hebben de ligging van de opeenvolgende bruggen en ook die van de grote straat beduidend veranderd. Pieter Frans leverde voor de kerk van Walem een nieuwe communiebank en ook een preekstoel. Dit laatste kerkmeubel heeft later door een ongelukkige ingreep fel aan waarde ingeboet.

Vanuit zijn nieuwe woonplaats volgde Pieter Frans aan de Publieke School van Mechelen de avondleergangen verder van tekenen, architectuur en perspectiefkunst. Deze werden aanvanke-

lijk en uitsluitend gegeven door Willem Herreyens. In 1775 haalde Pieter Frans er de eerste prijs in de bouwkunst en doorzichtkunst: "Primus Franciscus De Noter Schrijnwerker van Rumst". In 1788 verhuist het gezin naar Mechelen, eerst naar de Drapstraat 400, later naar het huis 430 dat De Noter aangekocht had. De eigendom kwam daarna in het bezit van de Zusters van Barmhartigheid, een kloosterstichting van mgr. Scheppers.

Volgt dan bijna onmiddellijk de Franse Revolutie met een beeldenstorm, ingrijpender dat die van de zestiende eeuw. Willem Herreyens en Pieter Frans De Noter, zijn toegewijde leerling, trachten te redden wat te redden viel. Vooral het rijke interieur van de zo kenschetsende Jezuietenkerk op de Veemarkt wisten ze in belangrijke mate te beschermen.

In 1798 werd Pieter Frans De Noter belast met het schatten der aangeslagen goederen, maar hij verspeelde alras het vertrouwen van de Franse bezetter. Rond 1803 poogde Pieter Frans als drukker de kost te verdienen, maar in 1804 treffen we hem opnieuw aan als schrijnwerker. In dat jaar verkrijgt hij een vrijgeleide, een paspoort, om zich naar Parijs en naar meerdere steden in ons land te begeven. Het resultaat van zijn inspectiereis bleef echter onbekend. Heeft hij Mechelse kunstwerken kunnen localiseren en eventueel terug brengen?

Rond de jaren 1805 is het Franse regime onder Napoleon gestabiliseerd. Op 26 januari 1807 wordt De Noter aangesteld als leraar bouwkunde en perspectief aan de Stedelijke Academie van Schone Kunsten en tevens als stadsbouwmeester van Mechelen. Practisch volgt hij zijn leermeester Willem Herreyens op, die directeur geworden was van de Stedelijke Academie van Antwerpen, een functie die hij zou waarnemen tot zijn overlijden in 1827.

Te Mechelen wordt De Noter voor zijn twee functies samen verlood voor 600 FF jaarlijks. Herreyens' wedde zal wel wat hoger gelegen hebben.

Voor De Noter volgt nu een periode van drukke werkzaamheden.

Hij herstelt de gevel van de Sint-Pieterskerk, de vroegere kerk van de Jezuieten die hem zozeer ter harte ligt. In 1809 meet hij de Sint-Romboutstoren op en met zijn zoon tekent hij de toren met spil. In 1836 vervaardigt de Mechelse kunstenaar Jos Hunin zijn bekende kopergravure naar deze tekening.

De stadsarchitect was uiteraard betrokken bij het slopen van de stadswallen en -poorten die het beeld van Mechelen grondig zouden wijzigen. De door hem gemaakte plattegronden van het afgebroken Kapucijnenklooster en van dit der Jezuieten berusten in het Stedelijk Archief, alsook de waardeschatting van de gebouwen der Kommanderij van Pitzemburg, het huidige Atheneum aan de Dijle.

Bij al zijn beslommeringen vindt De Noter de tijd enkele stadszichten en Mechelse merkwaardigheden te contereften. De laatste jaren van zijn leven zou hij trouwens steeds meer kunnen rekenen op de hulp van zijn jongste zoon Jan Baptist. Wegens de ongunstige tijden is zijn oudste zoon Pieter Frans jr. verplicht Mechelen vroegtijdig te verlaten en uit te wijken naar Gent.

In 1826 mochten vader en moeder De Noter nog hun plechtig gouden huwelijksjubileum vieren. Drie jaar later overleed Pieter Frans sr. Hij maakte de dubbele aftocht mee van de Oostenrijkers, de efemere(kortstondige) Belgische Republiek, de Franse tijd en tenslotte de beloftevolle jaren van Willem I bij de dageraad van de Belgische Revolutie.

Zoon Jan Baptist De Noter is vooral bekend voor zijn talloze aquarellen en etsen van Mechelse gebouwen en stadzichten, waarvan vele niet meer bestaan. Jan Baptist heeft ze vereeuwigd.

Wie op een gemakkelijke manier met zijn oeuvre wil kennismaken, hoeft slechts het werk van L. Godenne (1908, 1973) ter hand te nemen, *Malines jadis et aujourd'hui*. Hierin zijn talrijke afbeeldingen die De Noter maakte, verkleind weergegeven. Op blz. XLVI laste L. Godenne een interessante noot in over het grafisch werk van Jan Baptist De Noter, die zijn vader Pieter Frans nagevolgd heeft en veruit overtroffen¹⁷.

Bronnen:

- De Rees, A. (1932). De De Noters en hun werk. *Handelingen van de Mechelse Kring van Oudheidkunde, Letteren en Kunst*, XXXII, 1-77.
- Kocken, M. (1975). *Gekochte poorters van Mechelen (1400-1795)*. Handzame: Familia et patria.
- Reusens, J. & De Loenen, T. (2002). De familie De Noter te Rumst en aanpalende gemeenten in de 18de eeuw. In: *Jaarboek 2002*. Rumst: Rumesta.
- Swenden, K. (2001). *Gekochte poorters van Mechelen uit Rumst afkomstig*. In: *Jaarboek 2001*. Rumst: Rumesta.
- Van Reeth, E. (1872). *Parochieregisters van Rumst Sint-Pieter: geboorten, huwelijken en overlijdens 1590-1803*. Rumst: Rumesta.

Karel Swenden

¹⁷ A. De Rees (1871-1946) was onderwijzer van beroep, maar in zijn laatste levensjaren inrichter en conservator van het Mechels stadsmuseum. Als dusdanig was hij goed gedocumenteerd over de De Noters.

Kanunik Tambuyser wijdde in de *Mechele Handelingen* (1946) een piëteitsvol *in memoriam* aan zijn vriend A. De Rees.